

**Pasaules
Dabas
Fonds**
sadarbībā ar

2013. gada 5. martā
Reģ. Nr. 2.-5.2./29

**Cien. Laimdotai Straujumai
Zemkopības ministrei
Republikas laukumā 2, Rīgā, LV-1981**

Kopijas:
Lauksaimniecības organizāciju sadarbības padomei
Zemnieku saeimai
Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācijai
Vides aizsardzības un Reģionālās attīstības ministrijai
Dabas aizsardzības pārvaldei

***Par Latvijas Lauku attīstības programmas
2014. - 2020. vides pasākumiem***

Latvijas Dabas fonda (LDF), Pasaules Dabas Fonda (PDF) un Latvijas Ornitoloģijas biedrības (LOB) vārdā nosūtām mūsu priekšlikumus, kas sagatavoti pēc š.g. 28. februārī organizētās diskusijas par vides pasākumu sadaļu Latvijas Lauku attīstības programmā 2014. – 2020. (turpmāk tekstā LAP).

Atzinīgi vērtējam Zemkopības ministrijas un Lauku atbalsta dienesta (turpmāk tekstā LAD) atbalstu LAP finansētā pasākuma Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos (turpmāk tekstā BDUZ) sagatavošanā un pilnveidošanā. LAP caur šo pasākumu ir bijis vienīgais pastāvīgais līdzekļu avots dabas daudzveidības saglabāšanai lauksaimniecības zemēs. Šis pasākumus bijis ļoti nozīmīgs ES aizsargājamo zālāju biotopu saglabāšanā, jo nodrošināja biotopa uzturēšanu vismaz 26 % līdz 67 % no kopējās ES aizsargājamo zālāju platības valstī (atkarībā no biotopa veida). Kā liecina Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūta (turpmāk tekstā LVAEI) pētījums, ja nebūtu BDUZ atbalsta, tad 63 % no BVZ apsaimniekotājiem būtu tos pametuši vai uzaruši, kā rezultātā tiktu iznīcinātas nozīmīgas ES aizsargājamo zālāju biotopu platības.

Mēs respektējam Latvijas Kokrūpniecības federācijas un meža īpašnieku organizāciju vēlmi piesaistīt sabiedrisko finansējumu meža ekonomiskās vērtības paaugstināšanai privātos meža īpašumos, taču tas nav iekļaujams pasākumā „Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai”, nonākot pretrunā ar pasākuma saturisko būtību. Vēlamies norādīt, ka neviens no piedāvātajiem pasākumiem – nedz (1) jaunaudzju kopšana (sastāva kopšana mākslīgi un dabiski atjaunotās un ieaudzētās mežaudzēs) un atzarošana, nedz (2) mazvērtīgo mežaudžu nomaiņa (ietver mazvērtīgu mežaudžu nomaiņu neproduktīvu mežaudžu aizstāšanu ar produktīvām audzēm) un (3) Valdošās koku sugas nomaiņa pāraugušās apšu un

baltalkšņu audzēs nav saistāms ar meža ekosistēmu ekoloģiskās vērtības uzlabošanu un tie ir vērsti uz meža ekonomiskās vērtības palielināšanu. Neskatoties uz ministrijas apgalvojumiem, ka šie pasākumi uzlabos ogļskābās gāzes (CO₂) piesaisti, pat ja tā būtu, ogļskābās gāzes kā siltumnīcas efekta viena no izraisītājiem piesaistes pasākumi nedrīkst būt pretrunā ar bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas mērķiem Eiropas Savienībā. Pie tam, paredzētie pasākumi nenodrošina CO₂ piesaistes nozīmīgu pieaugumu, tādēļ drīzāk vērtējami negatīvi kā bioloģisko daudzveidību samazinoši, īpaši pāraugušās apšu audzēs.

Vispārīga rakstura ieteikumi LAP sagatavošanai

1) Iekļaut tikai pasākumus ar izmērāmiem ieguvumiem

Vēlamies uzsvērt to, ka būtisks Lauku attīstības programmas mērķis ir nodrošināt vides kvalitātes un ar to saistīto vides pakalpojumu saglabāšanu. Aicinām LAP iekļaut tikai tādus vides un lauku ainavas uzlabošanas pasākumus, kas dod nozīmīgus un izmērāmus ieguvumus videi. Sabiedriskos līdzekļus vides un lauku ainavas uzlabošanai nedrīkst izmantot tādu pasākumu finansēšanai, kuru prioritāte ekoloģiskā skatījumā Latvijas apstākļos ir zema.

2) Pildīt līdz šim panāktās vienošanās par LAP uzlabošanu

Attiecībā uz vides pasākumiem, kurus plānots turpināt nākamajā periodā, aicinām veikt nepieciešamos pilnveidojumus, lai ieviestu tos pasākumus, par kuriem ir panākta vienošanās LAP Uzraudzības komitejā jau šajā periodā:

- 2011.g. 21. jūnija sēdē par „Meža vides maksājumu” konkrētu ieviešanas nosacījumu un kritēriju izstrādi LAD vadībā (http://www.zm.gov.lv/doc_upl/21062011_protokols.pdf).
- 2011.g. 9. decembra sēdē par BDUZ likmes dažādošanu atkarībā no apsaimniekošanas grūtības pakāpes un *NATURA 2000* meža īpašniekiem atbalsta maksājuma diferenciāciju (http://www.zm.gov.lv/doc_upl/Protokols09122011.pdf).

Attiecībā uz BDUZ papildus rosinām samazināt atbalstu gadījumos, kad zāle tiek tikai sasmalcināta.

3) Atbalstīt ainavas elementu saglabāšanu

Ekoloģisko funkciju nodrošināšanai ir svarīga mozaīkveida ainavas saglabāšana, taču līdz šim Latvijā esošais regulējums darbojās pretējā virzienā un LAD no atbalsttiesīgās platības (lauku blokiem) izslēdza teritorijas, kurās koku skaits pārsniedza 50 kokus uz ha, kā arī ainavas elementus (atsevišķus kokus, krūmu pudurus, mitras ieplakas un grāvjus). Vēlamies norādīt uz to, ka virknē Baltijas jūras reģiona valstu (piem., Igaunijā, Lietuvā un Polijā) šī problēma ir atrisināta, kas norāda uz to, ka ierobežojumi šo teritoriju iekļaušanai atbalsttiesīgajās platībās ir atrisināmi un nav meklējami ES līmeņa likumdošanas aktos. Vēl jo vairāk – Polijā visiem agrovides pasākumu dalībniekiem ainavas elementu saglabāšana ir noteikta kā viens no obligāti veicamiem pienākumiem.

4) Neatbalstīt pasākumus, kas nodara kaitējumu videi un bioloģiskajai daudzveidībai

LAP nav pieļaujama tādu pasākumu iekļaušana, kas nodara kaitējumu videi, samazina bioloģisko daudzveidību vai degradē lauku ainavu. Nav pieļaujama sabiedriskā finansējuma izmantošana:

- Jaunu, vēl nenosusinātu platību nosusināšanai ne lauksaimniecības, ne meža zemēs.
- Nav atbalstāma arī meliorācijas sistēmu atjaunošana *Natura 2000* teritorijās un citās īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, kā arī to buferzonās, ja vien tas nav

vajadzīgs īpaši aizsargājama dabas objekta uzturēšanai un tas ir paredzēts teritorijas dabas aizsardzības plānā.

– Gadījumos, kad tiek atbalstīta meliorācijas objektu renovācija vai rekonstrukcija, nepieciešams obligāti paredzēt pasākumus augu barības elementu noteces mazināšanai un ūdens kvalitātes uzlabošanai (piem., nosēddiķu, mākslīgo mitrāju izveide).

5) Attiecībā uz investīciju tipa pasākumiem aicinām atbalstīt risinājumus:

- alternatīvai zāles/siena izmantošanas veicināšanai,
- atbaidīšanas ierīču iegādei, kuras pļaušanas vai citu mehānizētu lauka darbu veikšanas laikā atbaida savvaļas dzīvniekus, tādejādi pasargājot tos no savainošanas un nogalināšanas,
- investīcijas augu barības elementu noteces no lauksaimniecības mazināšanai un kūtsmēsļu krātuvju būvniecībai.

Ieteikumi par Mazāk labvēlīgo apvidu atbalstu

Atbalstām diskusijas laikā izskanējušo un no vairāku organizāciju pārstāvjiem atbalstīto ierosinājumu par Mazāk labvēlīgo apvidu (turpmāk tekstā MLA) atbalsta maksājumu novirzīšanu mērķtiecīgākiem pasākumiem, kas būtu vērsti uz vides un dabas daudzveidības saglabāšanu.

Līdzšinējais MLA atbalsts nav bijis mērķtiecīgs attiecībā uz tam izvirzītajiem mērķiem veicināt lauku ainavas uzturēšanu un ilgtspējīgu lauksaimniecības sistēmu uzturēšanu un attīstību (LAP 2007–2013, 182. lpp., 802. rindk.), jo:

1) LVAEI secina, ka no lauku attīstības sekmēšanas viedokļa MLA ir bijusi labvēlīga atbalsta saņēmēju struktūra, jo prioritāri tiek attīstīti ekonomiski vājākie reģioni, turklāt atbalstīto saimniecību struktūra ir tuva faktiskajai. Taču šajā pašā pētījumā dati liecina, ka tikai 29-42 % no mazajām saimniecībām (Eiropas lieluma vienības (turpmāk tekstā ELV) <2-8) saņēmušas atbalstu, salīdzinot ar 46-52 % no lielajām saimniecībām (ELV >100), kuras saņēmušas atbalstu (www.lvaei.lv/upload/Atskaite_2%20ass_ek%20ietekme.doc).

2) Taču neatbildēts paliek jautājums, kā tas veicinājis lauku ainavas uzturēšanu. Lielu saimniecību veidošanās veicina depopulāciju un ainavas homogenizāciju. Jāpiezīmē, ka daudzās ES valstīs MLA maksājumam ir vairāki nosacījumi, ieskaitot papildus vides prasības un saimniecības lielumu (<http://www.agriculturejournals.cz/publicFiles/00391.pdf>).

3) Daļa saimniecības, kurās ir liels bioloģiski vērtīgo zālāju (turpmāk tekstā BVZ) īpatsvars, par BVZ nesaņēma MLA atbalstu, kas potenciāli veicināja BVZ pamešanu vai uzaršanu, tā veicinot lauku ainavas degradāciju nevis uzturēšanu. Mūsaprāt tieši mazajām saimniecībām jābūt MLA mērķauditorijai, jo tās veicina lauku ainavas uzturēšanu. Pētījumi parāda arī to, ka pasaulē ilgtspējīgas lauksaimniecības sistēmas ir ar lielu mazo saimniecību īpatsvaru.

Jaunā pieeja, kas tika prezentēta sanāksmē, nosakot vienu atbalsta kategoriju, MLA mērķu sasniegšanā būs vēl neefektīvāka, jo MLA būs gandrīz visa Latvija. MLA atbalstu saņems vēl lielāks skaits lielo saimniecību, kas potenciāli vēl vairāk veicinās lauku apvidu depopulāciju un lauku ainavas homogenizāciju. Ja MLA nedrīkstēs saņemt par BVZ platībām, tas veicinās to uzaršanu vai pamešanu, un rezultātā zudīs viena no lielākajām lauku ainavas dabas un vizuālajām vērtībām.

Mēs pievienojamies sanāksmē izskanējušiem priekšlikumiem par MLA atbalsta novirzīšanu uz agrovides pasākumiem. J. Dzeņa kungs (Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācija) ierosināja saistīt MLA saņemšanu ar agrovides nosacījumiem, M. Dzelzkalējas

kundze (Zemnieku saeima) rosināja iekļaut tādus agro-vides pasākumus, kas būtu domāti arī intensīvajiem lauksaimniekiem intensīvi apsaimniekotās zemēs, D. Kalniņas kundze (Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācija) rosināja šo maksājumu virzīt tā, lai tas veicinātu laukos dzīvojošo mazo saimniecību īpašnieku palikšanu laukos, jo tieši mazās saimniecības ir svarīgas bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai laukos.

Ieteikumi jauniem agrovides pasākumiem

Sakarā ar to, ka šobrīd aktuālajā Eiropas Parlamenta Lauku attīstības regulas projekta piedāvājuma redakcijā paredzēts, ka ne mazāk kā 25% no ELFLA finansējuma jānovirza bioloģiskajai lauksaimniecībai un agrovidei un pastāv iespēja, ka šāds nosacījums saglabāsies arī regulas gala tekstā, rosinām ZM laicīgi uzsākt diskusiju par jauniem, Latvijas apstākļiem piemērotiem agrovides pasākumiem un esošo pasākumu paplašināšanu.

Kā dabas nevaldības organizācijas piedāvājam sekojošus agrovides pasākumus:

1) Biotopu apsaimniekošana aizsargājamo sugu dzīvotņu un biotopu saglabāšanai

Katram Latvijā sastopamajam ES nozīmes zālāju biotopam un aizsargājamajai sugai ir savas specifiskas apsaimniekošanas prasības, kuras nav iespējams pilnībā nodrošināt ar unificētu visiem zālāju biotopiem paredzētu pasākumu. Atšķiras gan apsaimniekošanas darbību veikšanas raksturs (ganīšana vai pļaušana), gan laiki, gan biežums, gan citi nosacījumi. Individuāli pasākumi paredzami vairākiem biotopiem un sugām (detalizētāka informācija pieejama LDF). Aizsargājamo sugu dzīvotņu un biotopu apsaimniekošana būtu veicama balstoties uz agrovides plānu.

2) ES aizsargājamo biotopu atjaunošana

Pēdējo gadu desmitu laikā neatbilstošas apsaimniekošanas dēļ Latvijā ir būtiski samazinājušās vairāku ES nozīmes aizsargājamo biotopu platības, tajā skaitā BVZ, zāļu purvi, pelēkās kāpas un virsāji. Būtu jāparedz atbalsts šo biotopu atjaunošanai.

3) Ainavas elementu uzturēšana un veidošana

Ar papildus samaksu jāveicina šādu lauka platības iekļautu mazo ainavas elementu uzturēšana (saglabāšana): atsevišķi koki, koku grupas līdz 0,1 ha platībā vai koku rindas līdz 20 m platumā – ozoli, liepas, gobas, vīksnas (stumbra diametrs lielāks kā 16 cm), citi koki (stumbra diametrs lielāks kā 30 cm), akmeņu kaudzes, krūmu puduri (ne lielāki kā 5×5 m un kopumā ne vairāk kā 1% no lauka platības). Ainavas elementi tiek deklarēti vienībās uz lauku. Ar papildus samaksu un agrovides plānu jāveicina lauka platības iekļautu mazo ainavas elementu veidošana teritorijās, kurās nepieciešams palielināt lauksaimniecības ainavas strukturālo daudzveidību. Samaksas pamatojums – papildus apgrūtinājums saimnieciskajai darbībai un šo elementu nozīme bioloģiskās daudzveidības aizsardzībā.

4) Mitrzemju (mitru ieplaku) uzturēšana un veidošana lauksaimniecības zemēs

Mitrzemju uzturēšana vai jaunu nelielu mitrzemju veidošana nepieciešama augu barības elementu no lauksaimniecības noteces mazināšanai. Mākslīgajos mitrjos tiek izmantoti dabā notiekošie pašattīrīšanās procesi, t.sk. mitrāju īpašība aizturēt suspendētās augsnes daļiņas un izšķīdušās minerālvielas. Mitrzemes paralēli nodrošinātu arī agroainavas strukturālo daudzveidību.

5) Aramzemes lauku sadalīšana ar zālāju veģetācijas joslām (ežām)

Ar papildus samaksu jāveicina aramzemes lauku sadalīšana ar vismaz 4 m platām zālāju veģetācijas joslām (ežām) tā, lai vienlaidus lauka platība nepārsniegtu 30 ha.

6) Lauksaimniecības noteci mazinošu pasākumu atbalsts

Atbalsts neliela mēroga pasākumiem, kas veicina lauksaimniecības noteces mazināšanos, kā saimniecībā esošo meliorācijas grāvju dabiskošana un profila maiņa, nelielu nosēddīķu veidošana uz meliorācijas grāvjiem, un citi. LDF pieejama praktiska pieredze no 2011. un 2012. gadā veiktiem pasākumiem saimniecībās.

7) Neapstrādātu saliņu veidošana aramzemes laukos

Ar papildus samaksu jāveicina neapstrādātu saliņu veidošana laukos, kas lielāki par 25 ha. Šis pasākums 2012. gadā tiek pārbaudīts lauka apstākļos, rezultāti būs pieejami šogad.

Ieteikumi par maksājumiem meža zemēs

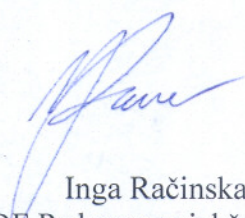
Jebkuru maksājumu saņemšanai noteikt vides aizsardzības prasību minimumu – piemēram, saimnieciskās darbības aizliegumu dzīvnieku (īpaši – putnu) vairošanās sezonā Natura 2000 teritorijā; nekailciršu metožu izmantošana zonās, kurās atļauta galvenā cirte.

Organizēt darba grupu, lai apspriestu iespējamo atbalstu meža augšanas apstākļiem neatbilstošo mežaudžu dabiskošanu vai nomaiņu Natura 2000 teritorijās.

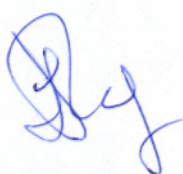
Organizēt darba grupu, lai apspriestu prioritātes un iespējamo atbalstu apmežošanas pasākumiem attiecībā uz prioritārajām teritorijām un izvēlētajām koku sugām reģionos ar fragmentētu meža ainavu.

Lūdzam mūs laicīgi informēt par iespējām piedalīties LAP izstrādes darba grupās vai citām priekšlikumu iesniegšanas un apspriešanas iespējām.

Ar cieņu,

Inga Račinska
LDF Padomes priekšsēdētāja

Jānis Rozītis
PDF direktors

Jānis Priednieks
LOB Prezidents